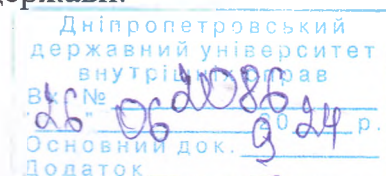

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
Андрія Сергійовича Григорчука «Запобігання кримінальним
правопорушенням, пов'язаних із зловживанням впливом»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
зі спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія;
кримінально-виконавче право

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Значущість питань запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності в умовах українських правових реалій зумовлюються необхідністю зміцнення правопорядку та підвищення ефективності державного управління. Запобігання таким посяганням, включаючи зловживання впливом, сприяє зниженню рівня корупції та покращенню довіри громадян до базових державних інститутів. Крім того, ефективне запобігання кримінальним правопорушенням у сфері службової діяльності дає змогу забезпечити прозорість та відповідальність в діяльності публічних службових осіб, що є основою для сталого розвитку суспільства як у воєнний, так і в поствоєнний часи.

Проблема зловживання впливом як кримінального правопорушення (ст. 369-2 КК України) становить дослідницький інтерес для кримінологічної науки через її значний вплив на функціонування правових і соціальних інститутів. Це явище сприяє поширенню корупційної поведінки, істотним чином перешкоджає нормальному розвитку службових відносин. Правове дослідження зловживання впливом у контексті розв'язання кримінологічних проблем сьогодення уможливорює виявлення тих механізмів, які є в основі цього виду кримінально караної поведінки, та розробити ефективні заходи запобігання. Крім того, вивчення зазначеної проблеми є важливим для вдосконалення законодавства і зміцнення правової держави.

Актуальність теми, якій присвячено дисертацію, зумовлена належністю низки кримінологічних проблем зловживання впливом до числа дискусійних, потребою вивчення тенденцій формування правозастосовної практики і подальшого розроблення рекомендацій щодо її вдосконалення, доцільністю з'ясування того, наскільки стан запобігання зловживанню впливом є на сьогодні задовільним в Україні, які зміни на рівні формування кримінологічної політики потрібно ухвалити, тощо.

Зважаючи на викладене, тема дисертації Андрія Григорчука, справді, є актуальною, а її розроблення здатне вплинути на подальший розвиток кримінологічної науки в Україні. Значущість цієї теми посилюється з огляду на те, що зловживання впливом є відносно новим видом кримінальних правопорушень в Україні, що в розрізі їх запобігання раніше не розглядалося на рівні дисертаційних праць.

Достовірність та обгрунтованість більшості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується широтою і різноманітністю опрацьованої джерельної бази, критичним аналізом матеріалів правозастосовної практики, веденням коректної полеміки, вдалою і продуманою логікою викладення матеріалу, що дало змогу автору виконати поставлені перед собою завдання. Спершу пан Андрій вивчає кількісні та якісні показники зловживання впливом, дає характеристику осіб, які вчиняють це кримінальне правопорушення і здійснює аналіз причин та умов, що детермінують його вчинення (розділ 1). Далі дослідник закономірно розглядає загальносоціальне запобігання зловживанню впливом, спеціально-кримінологічне та індивідуальне запобігання цьому кримінальному правопорушенню (розділ 2). Таким чином структурні частини роботи внутрішньо пов'язані між собою, а висновки закономірно підсумовують попередній матеріал з питань, висвітлених у кожному з розділів дисертації.

При написанні роботи здобувач опрацював належну кількість фахової літератури (усього 228 джерел), вивчив матеріали судової практики України (загалом проаналізовано матеріали 185 вироків), здійснив анкетування

працівників Державного бюро розслідувань, Національної поліції та прокуратури, опрацював дані кримінальної статистики, проаналізував ряд нормативно-правових актів у сфері кримінологічної політики.

Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу відповідно до встановлених вимог визначені коректно, співвідносячись між собою як загальне і часткове.

Дисертант уміє логічно викладати та аналізувати теоретичний, практичний і законодавчий матеріал, формулювати виважені та узагальнені висновки, застосовувати різноманітні методи наукового пізнання. Характерною особливістю розгляданої дисертації є її полемічність. Наводячи й аналізуючи погляди науковців з тих чи інших проблемних питань, автор вступає в дискусію, висловлює й аргументує власну позицію, обґрунтовує її, посиляючись на положення законодавства і правової доктрини, та з повагою ставлячись до підходів, правильність яких ставиться під сумнів.

Наукова новизна розгляданої дисертації полягає в тому, що у виконаному монографічному дослідженні отримані нові, а так само істотно поглиблені наявні кримінологічні знання про запобігання зловживанню впливом.

Положення, які висуваються на захист, дисертант вдало структурує відповідно до усталених вимог. Вони здебільшого є новими або містять значну частку новизни.

Працюючи над дисертацією, автор зміг забезпечити оптимальне співвідношення у висвітленні фундаментальних проблем кримінології (кримінологічна характеристика, соціально-демографічна характеристика злочинця, детермінація, причини та умови вчинення кримінального правопорушення, загально-соціальні заходи запобігання, спеціально-кримінологічні заходи запобігання тощо), а так само прикладних питань запобігання конкретному виду кримінальних правопорушень.

Вважаю, що є добре продуманими й аргументованими, а тому заслуговують на підтримку міркування здобувача про:

періоди в динаміці зареєстрованих випадків зловживання впливом;

розрахунок коефіцієнту інтенсивності вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 369-2 КК України;

поточні тенденції виявлених осіб, які вчинили зловживання впливом;

поширення кримінальних правопорушень, пов'язаних із зловживанням впливом в Україні, у регіональному розрізі;

фактичну належність до предмета зловживання впливом грошових коштів (інші форми неправомірної вигоди не фіксуються);

характеристику суб'єктів активного та пасивного підкупу до зловживання впливом;

належність зловживання впливом до звичайних, традиційних девіантних форм соціального спілкування між мешканцями України;

складники системи суб'єктів запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаним із зловживанням впливом;

необхідність підвищення рівня цифровізації послуг, що надаються громадянам та юридичним особам;

потребу проведення з використанням ЗМІ інформаційних кампаній, спрямованих на роз'яснення населенню шкідливості корупційних практик не лише на вищому, але й на низовому, побутовому рівнях;

доцільність пріоритетного спрямування обмежувальних профілактичних засобів щодо таких категорій осіб: 1) які підлягають мобілізації на військову службу; 2) які мають повноваження щодо впливу на вирішення питання стосовно мобілізації чи отримання відстрочки від мобілізації на військову службу (працівники ТЦК, лікарі, роботодавці та ін.).

включення до заходів індивідуального запобігання таких, що матимуть профілактичний вплив на особу та її оточення, а також на конкретні причини та умови, що можуть сприяти вчинення нею зловживання впливом.

У роботі наводиться і чимало інших, співзвучних мені положень і міркувань.

Практичне значення одержаних результатів у науково-дослідній, правотворчій, правозастосовній сферах, а також навчальному процесі достатньою мірою висвітлене в дисертації і сумнівів не викликає.

Засвоєння положень цієї роботи, справді, може бути корисним не лише для здобувачів вищої освіти та правозастосувачів, а й для фахівців-теоретиків, які займаються як розробленням кримінологічних засад запобігання злочинності загалом, так і питаннями запобігання службової злочинності зокрема. Ключовим зискачсм наукових результатів дисертанта є законодавець, оскільки сформульовані в роботі пропозиції щодо внесення змін і доповнень до законодавства України, попри притаманні цьому складнику дослідження певні недоліки (про них йтиметься далі), здатні поліпшити положення відповідних норм законодавчих актів.

Як будь-яка творча праця, дисертаційне дослідження пана Андрія не позбавлене **окремих хиб і дискусійних положень**. Тому загальна позитивна оцінка роботи не виключає зауважень і побажань, які здебільшого мають рекомендаційний характер і, сподіваюсь, використовуватимуться в подальших наукових дослідженнях.

1. У дисертації автор визначає предмет дослідження як запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаним із зловживанням впливом. Ба більше: поняттям «кримінальні правопорушення, пов'язані із зловживанням впливом» проникнута вся робота, воно є наскрізним і відбивається відповідним чином у назві теми. Разом з тим вступ дисертації, з якої вона починається, не містить пояснень того, який зміст автор вкладає в зазначене поняття. Не зрозуміло, чим обґрунтовується ця пов'язаність, і що вона означає.

Деякі положення роботи свідчать про те, що йдеться саме про кримінальне правопорушення, передбачене ст. 369-2 КК України («Зловживання впливом»). Зокрема, у тому ж вступі зауважується: «характеризуючи загальнодержавний рівень судимості за вчинення *кримінального правопорушення, пов'язаного зі зловживанням впливом (ст. 369²) КК України* (курсив мій) є можливість проаналізувати дані за останні 10 років з 2014 р. до 2023 р. включно». Тож

постає питання, чим зумовлене використання у роботі звороту «кримінальні правопорушення, пов'язані із зловживанням впливом», які саме кримінальні правопорушення вважаються такими, що пов'язані із зловживанням впливу. І чому предмет дослідження не зводиться до запобігання зловживанням впливу як такого? Бажано, щоб під час захисту дисертант пояснив свою позицію з цього приводу.

2. Обґрунтовуючи актуальність дослідження, здобувач досить впевнено зазначає, що реальна кількість випадків кримінально протиправного зловживанням впливом може досягати від 5000 до 25000 фактів на рік. А мінімальна шкода від таких кримінальних правопорушень становить приблизно 500-800 млн. доларів США на рік. Не ставлячи під сумнів наведені показники, що, зокрема, свідчать про ступінь шкідливості досліджуваного правопорушення, тим не менш слід звернути увагу на потребу належного аргументування висловленого твердження. Постає питання про достовірність та доказовість встановленої межі шкоди та приблизної кількості фактів вчинення зловживання впливом.

Подальше ознайомлення з роботою свідчить, що продемонстровані дані (зокрема, у частині латентності розгляданого правопорушення) ґрунтуються насамперед на результатах проведеного опитування практичних працівників, абсолютна більшість з яких вважають, що рівень латентності зловживання впливом становить понад 95 %. Однак чи достатньо цього, щоб робити висновок про конкретний обсяг латентності. Виникають сумніви...

3. Розроблення пропозицій з удосконалення чинного законодавства автор визначив як один із складників мети виконуваного дослідження. Тобто саме пропозиції (конкретні) щодо вдосконалення кримінального (і не лише) законодавства мають розкривати ті наукові результати, яких автор досяг, завершивши підготовку роботи. Натомість ознайомлення з висновками дисертації показало відсутність будь-яких оформлених пропозицій, як не зазначено і відповідного завдання дослідження. Отже, ці завдання повною мірою не кореспондують визначеній меті.

Водночас деякі ідеї щодо змін законодавства України можна знайти в контексті висвітлення основних питань дослідження (таким чином вони лишилися розпорошені та не систематизовані) та в межах викладення положень наукової новизни. Зокрема, пропонується ст. 369² поряд з іншими діяннями, відповідальність за вчинення яких передбачено в Розділі XVII Особливої частини КК України, доповнити новим кваліфікованим видом, що передбачає відповідальність за вчинення зловживання впливом в умовах воєнного або надзвичайного стану. Висловлена пропозиція, як на мене, викликає сумніви. Реалізація аналогічної ідеї щодо окремих кримінальних правопорушень проти власності з-поміж іншого призвела до неадекватності застосовуваних заходів кримінально-правового впливу. Наявності такої обставини, що обтяжує покарання, як вчинення злочину з використанням умов воєнного або надзвичайного стану (п. 11 ч. 1 ст. 67 КК України), цілком достатньо для справедливого реагування на випадки зловживання впливом, безпосередньо пов'язаного з умовами воєнного стану. До того ж такі вибіркові зміни здатні остаточно розбалансувати всю систему санкцій кримінально-правових норм.

4. Пан Андрій небезпідставно аналізує осіб, як вчиняють зловживання впливом, за ознакою статі. Однак робить це фрагментарно, лишаючи поза увагою деякі неоднозначні факти, які він сам і встановив. Зокрема, йдеться про частку жінок серед осіб, засуджених за вчинення правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 369-2 КК України, якщо розглядати її в динаміці. Для цього треба звернутися до додатків дисертації (Таблиця А.5), що свідчать про поступове зниження частки жінок, засуджених за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 369-2 КК України: з 25 % у 2014 та 2015 рр. аж до 0 % у 2022 р. Було б правильним, якби автор пояснив таку ситуацію. Чим вона може зумовлюватися? Чи висувалися якісь з цього приводу гіпотези?

5. Емпірична база дослідження загалом вражає. З-поміж іншого привертають увагу результати анкетування 184 працівників Державного бюро розслідувань, Національної поліції та прокуратури Дніпропетровської,

Донецької, Запорізької, Кіровоградської та Полтавської областей. Однак вивчення всієї роботи показало, що ці результати майже не помітні – вони вкрай фрагментарні. По суті про них згадується двічі і лише в контексті питання латентності. До того ж додатки дисертації не містять зазначених результатів, тому досить складно судити про їх належне доказове значення.

6. Дисертант констатує, що з-поміж осіб, засуджених за зловживання впливом, частка одружених та тих, які проживають у цивільному шлюбі осіб склала 61 %, тоді як неодружених виявилось 39 %, з яких майже кожен десятий був розлученим. Отримані дані є цікавими, але, на жаль, у межах другого розділу дисертації та висновках до неї загалом не знаходять свого очікуваного розвитку. Видається потрібним чітко зазначити, яким чином установлена характеристика особи правопорушника може бути використана при виробленні заходів із запобігання досліджуваному посяганням. Така характеристика у кримінологічних дослідженнях не повинна одержувати самодостатній (завершальний) характер (як це часто буває), а має «працювати» на загальні наукові результати, що в нашому випадку стосуються запобігання зловживанню впливом.

7. Судячи зі списку джерел, у роботі використано всього два зарубіжних (англомовних) джерела. Очевидно, що для кримінологічної роботи цього явно недостатньо, зважаючи на ступінь розвитку сучасної світової науки в цій царині.

Зроблені зауваження і побажання стосуються дискусійних питань, не впливають на належний рівень дисертації, не піддають сумніву основні наукові результати, отримані здобувачем.

Положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, повно викладено в 7 наукових працях, з яких: 4 – це статті, опубліковані в наукових виданнях України, визнаних фаховими з юридичних наук; 1 – стаття, опублікована в науковому виданні іноземної держави; 2 – тези доповідей для науково-практичних заходів.

Автореферат дисертації відбиває зміст основних положень дисертації.

Отже, за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю і достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих наукових працях, а також за оформленням дисертація відповідає нормативним вимогам.

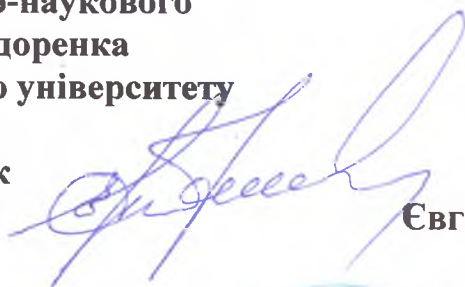
З огляду на викладене, дисертація Андрія Григорчука «Запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаним із зловживанням впливом» є завершеною кваліфікаційною працею, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для кримінології, а саме розроблено науково обґрунтовану систему запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаним зі зловживанням впливом, на підставі чого сформульовано низку пропозицій, спрямованих на вдосконалення законодавства України і практики його застосування.

Автор дисертації – Андрій Сергійович Григорчук – на основі публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент:

**завідувач кафедри
поліцейської діяльності**

**Луганського навчально-наукового
інституту імені Е. О. Дідоренка
Донецького державного університету
внутрішніх справ
доктор юридичних наук
професор**

Євген ПИСЬМЕНСЬКИЙ

Підпис Євгена Письменського засвідчую

**Начальник відділу
документування службової діяльності**

Юлія МЕРКУЛОВА